

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 DERSİ

BİTİRME TEZİ

İKİLEMLERİN GETİRDİĞİ FELAKET

Öğrencinin Adı-Soyadı: Merve Serra Şen

Danışman Öğretmen: Abdullah Şahin

Diploma Numarası: D1129-0103

Sözcük Sayısı: 3992

Araştırma Sorusu: Peyami Safa'nın "Yalnızız" yapıtında figürlerin ikilemleri nasıl işlenmiştir?

İÇİNDEKİLER

Öz

Giriş.....	5
1. Doğu Batı İkiliği.....	6-8
2. Bireylerin İç Dünyasındaki Çatışmalar.....	9-13
3. Düşlenen Dünya ve Gerçek Dünya İkiliği.....	13
a) Eğitimde İkilik.....	13-15
b) Bilimde İkilik.....	15
c) Toplumsal İkilik	16
4. Toplum Birey Çatışması.....	16-20
Sonuç.....	21
Kaynakça.....	22

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı, A1 dersi kapsamında hazırlanan bu bitirme tezinde Peyami Safa'nın *Yalnızız* yapıtındaki figürlerin ikilemleri, çatışmaları incelenmiştir. Bu yapıtın seçilme nedeni, figürlerin iç dünyasından ve psikolojik değerlendirmelerinden yola çıkılarak, yaşanan dünyadaki madde ruh çatışması, iç ikilik, toplum birey çatışması gibi farklı alanlardaki durumların yaratabileceği karmaşanın ele alınmasıdır.

Uzun tezin giriş bölümünde, yapıtın genel bir tanıtımı yapılmıştır ve yapıttaki olaylara ve iç psikolojilere yorum yapan anlatıcının rolü ele alınmıştır. Pek çok bölümde yorumlarıyla yer alan anlatıcının kurgudaki önemi ise metnin niyetini dayatıcı, baskın ve açık bir şekilde tanrısal bakış açısıyla ortaya koymasındadır. Çatışmaların ilk alt başlığında Doğu Batı İkiliği Samim ve Besim figürleri üzerinden anlatılmıştır. Bu ikilik, alıntılar ve iki kardeş arasındaki tartışmalarla desteklenmiştir. Besim, Batı'nın kültürünü ve düşünce tarzını simgelerken; Samim, Doğu kültürüyle özdeşleştirilmiştir. İkinci çatışma ise bireyin iç dünyasındaki çatışma olarak gösterilmiş ve yapıtın ana izleği olan madde ve ruh çatışması da Meral figürü üzerinden ele alınmıştır. Bu bölümde anlatıcı, yorumlarıyla ve bireylerin iç dünyasını değerlendirmesiyle yapıta katılmıştır. Yapıtın diğer bir ikiliği ise düşlenen dünya ve yaşanan dünya farklılıkları üzerinden ele alınmıştır ve eğitim, ilim ve toplumsal olarak üç ayrı alanda bu çatışma incelenmiştir. Son olarak Peyami Safa'nın hayalindeki dünya Samim figürünün yazdığı *Simeranya* adlı defter üzerinden yapıtta konu edilmiştir. Düşlenen dünya ile yaşanan dünya arasındaki farklılıklar son alt başlıkta işlenmiştir. Yapıt bireylerin psikolojik gelişim ve karmaşaları üzerinden ele alındığından, felaketler de figürlerin iç dünyalarında ortaya çıktığından ve bir çatışma olarak iki boyutta incelendiğinden yapıttaki tüm ikiliklerin işlenmesinde iç monolog, leitmotive ve kutupluluk anlatım tekniği kullanılmıştır. Gelişme bölümündeki örnek olaylar ve alıntılar, ikiliklerin figürler üzerinden anlatılmasını

desteklemiŐtir. Sonuç bölümünde ise uzun tezin sonucundaki çıkarımlar toparlanmıŐ ve yapıta genel bir bakış açısıyla yaklaŐılmıŐtır.

(Kelime Sayısı: 274)

GİRİŞ

İnsanın dürtüleri ve sahip olduğu karakter özellikleri, onun hayatını yönlendirmede ve yaşamdaki amacını belirlemede önemli bir rol oynar. Ne var ki, çevresel etmenler ve içinde yaşadığı kültür, insanın düşünceleri ve yaşam konusunda istedikleriyle çatışabilmektedir. Bunun sonucunda da toplum dayatmaları ve bireyin arzuları ikiliğe düşmektedir. Ayrıca, çatışmalar sadece birey toplum arasında ya da düşlenen dünyası ve içinde bulunduğu ortam farklılıklarında değil, kişinin kendi iç dünyasında, hatta kültürel olarak da yaşamında yer almaktadır. Bu da hayatta pek çok zıtlık ve farklılık olmasından kaynaklanmaktadır. Peyami Safa'nın Yalnızız adlı yapıtında farklı ikilemler ve çatışmalar, figürler üzerinden anlatılmıştır. Toplumun ve figürlerin düşledikleri dünyalar üzerinden incelenen ikilemler, olaylar zincirinden çok psikolojik algılar bağlamında işlenmiştir. Bunun yanında, figürler dışında olayları Tanrısal bakış açısıyla okuyucuya sunan ve ara ara olaylara, psikolojilere ve izleklere dahil olup kendi yorumunu söyleyen bir “anlatıcı” figürü kurgulanmıştır. Bu figür bazen okuyucuya seslenmiş, bazense sadece olaydan çıkarması gereken mesajı anlatmıştır.

1) Doğu Batı İkiliği

Medeniyetlerin kurulmasıyla birlikte, birçok nedenden ötürü kültürler arasında düşünce ve anlayış farklılıkları ortaya çıkmıştır. “Yalnızız” yapıtında da bu ikilik farklı bilinç ve kişilik özelliklerine sahip iki figür olan Samim ve Besim kardeşler üzerinden işlenmiştir.

Yapıtın ilk olayı Selmin’in belirli çıkarlar doğrultusunda ileri sürdüğü hamile olma yalanıdır. Ailesine hamile olduğunu söyleyen Selmin’in evlilik dışı bu bebeğin kimden olduğunu söylememesi Doğu kültürünün etkisiyle baskıcı olan bir toplumda yaşadıklarından evde bir telaş ve korku havasına neden olmuştur. Bunun Besim ve Batı özdeşleşmesi için önemi ise bu olaylar karşısındaki rahat ve alaycı tutumu olmuştur. Besim, Batı medeniyetinin yapıttaki temsilcisi olarak anlatılmıştır ve kız kardeşi Mefharet’in aksine Besim toplumun eskisi kadar Doğu kültürüyle özdeşleşmiş katı ahlaki değerleri olmadığını savunmuştur. Her hareketinde konuyu değiştirmesi bu umursamazlığını göstermiştir çünkü yıllar sonra bu katı anlayış komik bir hal alacaktır. Mefharet’in aksine Batı’nın getirdiği bilgelik ve rahatlık, onun Selmin ile konuşarak sorunları çözmeye çalışmasının sebebi olmuştur.

Mefharet’in, büyük ağabeyi Samim’den Selmin’in bebeğinin babası olduğu konusunda şüphe etmesi üzerine Samim’in günlüğüne bakmaları, Besim’deki Batı kültürüyle özdeşleşmiş merak etme, araştırma, mantıklı ve doğru cevapları, akıllıca ve sonuçlara ulaşacak yöntemlerle arama yeteneklerinin göstergesi olmuştur. Ayrıca burada Samim’den şüphe etmeleri toplumdaki aile anlayışındaki bozuklukların da bir sembolü olmuştur. Sonucu olmayan söylenmeler ve şikayetlerde bulunmanın yersiz ve değmeyecek bir yaklaşım olduğunu, olaylara daha modern bir yaklaşımla bakılması gerektiğini Besim şu konuşmasında vurgulamıştır:

“Gel dedi. Simeranya’ya filan kulak asma. Her caninin içinde temiz bir dünya vardır. Oraya kaçış kendi kendinden nefret ifade eder. Banyoyu senden çok seven fahişeler tanıdım. Bu temizlik hasretinin sırrını şimdi bir yazıhanenin gözünde bulabiliriz. Benim de içime şüphe soktun. Dünya bu kadar meraka ve heyecana değer mi?” (Safa, s.26)

Besim, ağabeyiyle kendini karşılaştırmış, azap çekmenin Samim’in doğasında olduğunu, onun güldüğü her duruma Samim’in ağladığını söylemiştir. Besim’e göre bu durum, Batı’daki rahat ve yapıcı perspektifin aksine Doğu kültüründeki acı ve azaplı ruh halini göstermiştir.

Tüm ikilemlerde ve izleklerde büyük rol oynayan odak figür Samim, bireylerin olgunluk ve belli bilinç düzeyine ulaştığı zamanlarının göstergesi olarak kurgulanmıştır. Doğu bağlamındaki sembol olma nedeni ise düşünsel olarak ahlaki değerleri olan, toplumdaki yozlaşmaları kabullenmeyen ve başından beri sevdiği Meral karakterinin kendi manevi ruhuna dönmesi için çaba gösteren biri olarak anlatılmasıdır. Samim’in Meral ile aralarında yaş farkının çok olmasına rağmen ona duyduğu korumacı, sabırlı, yol gösterici aşkı ve ahlaki olarak da seviyeli yaklaşımı Doğu’nun bir sembolüdür.

Doğu-Batı ikiliğinin bir başka yönünün işlendiği bir akşam yemeğinde Samim, yeni öğretim sisteminin öğrenciler üzerindeki baskısını *“zorlama, hayvan yetiştirme ve tıka basa doldurma usulüne”* benzetmiştir. Bu konuşmasında Besim’in Batı ile özdeşleşmiş basit ve yüzeysel düşüncelerinden biri olan öğretim anlayışını da bu benzetmeler ile anlatmıştır. Samim, Besim’in yeni eğitim ve bilim sisteminde, eski dünyanın yeni terbiyecileri gibi samimiyetsiz, gerçek dışı ve düşük kültürlü biri davrandığını belirtmiştir. Bu düşüncesini de Besim gibi Batıcuların talaş kebabı adı verilen bir yemeği yiyerek hissettiği geçici zevklerle mutlu olmasındaki üzücü vaziyeti örnek göstererek destekleyen Samim, yüzeysel Batılılaşmaya çalışanları eleştirmiştir. Sevgi gibi yaşamın gerçek

duygularının anlamından uzaklaştığı bir hayat yaşayan insanlara karşı duran Doğu kültürünün önemini vurgulamıştır. Bunun yanında Samim, Besim'in Batılılardan ve yozlaşmış bireylerden farklı olarak zeki ve sevimli olduğunu söylemiştir. Bu diyalog sırasında perhiz yapmanın verdiği huzur ve hafiflik, zekaya verdiği çeviklik, derinlik de Batı insanının zevk anlayışını ve olaylara olan bu yaklaşımını değiştirmesi için Samim'in önerdiği bir yöntem olmuştur.

Doğu Batı görüşlerindeki bir başka farklılık ise, Besim'in platonik aşka olan inanmayışı ile özdeşleşmiş rasyonel Batı dünyasının aksine Samim'in bu duyguya olan bakış açısıdır:

"...fakat cinsi tabiatımızı aşağıda ve uzakta bırakan üstün manevi değerler sistemi içinde bir aşk olduğuna inanıyorum. Ne cinsiyete, ne menfaate, ne de gurura bağlanması mümkün olmayan bir aşk." (Safa, s.47)

Samim, düşünsel açıdan durağan bir yapıya sahiptir. Figür, dünyevi zevklerden manevi bir doyum arayışı içindedir ve dine olan inancı hayatındaki amaca ulaşmaya yön vermiştir. Yapıdaki kutupluluk ilkesi de Samim isimli maneviyatçı ve sonuçları sorgulamaya başvurmaksızın yaşayan bir figürün karşısında, gerçeği arama ve somut kavramlar üzerinden sonuca yönelik hareket eden Besim figürünü yaratarak sağlanmıştır. Sonuç olarak Besim'in ağabeyinin düşüncelerinden etkilendiği belirtilmiştir. Bu durum, Samim'in olgunluğunda büyük rol oynayan Meral'in Besim ile aynı ortamda bulunmasıyla işlenmiştir. Bu ortamda Meral'in yanlış Batılılaşmasını ve yozlaşmış ahlaki değerlerini gösteren hareketleriyle karşılaşan Besim, Samim'e düşüncelerini açıklamıştır:

"İnsan ya geleneklere karşı koyup açık ve cesur yaşamalı, yahut da, inandığı bazı kıymetler varsa, onlar için fedakarlık yapmalı. En çirkin şey ikisine birden sahip çıkan mürailiktir." (Safa, s.287)

2) Bireylerin İç Dünyasındaki Çatışmalar

Yapıtta bireylerin ikilemelerinin ve fikir ayrılıklarından kaynaklanan iç çatışmanın sembolü olarak Meral ele alınmıştır.

Meral, Batı ve Doğu kültürünün iç içe geçtiği İstanbul uzamında genç kızlığa adım atmıştır. Figürün iç çatışması birinci ve ikinci benliği olarak adlandırdığı iki farklı yönü arasında kalışıyla konu edilmiştir. Birinci ve ikinci benlik kavramlarının anlamları yapıtta Samim'in düşünce dünyasında belirlediği ve bireyi iki boyutta değerlendiren bir ayrımla anlatılmıştır. Bu ayrımın en büyük nedeni Meral'i daha iyi anlama ve çözme isteğidir. Samim yazdığı günlüğe genç bir bayana olan ıstıraplı, gururlu, korumacı, olgun ve güçlü aşkını şiirsel söylemlerle aktarmıştır. Olayların bu bölümünde kız kardeşi Mefharet ile erkek kardeşi Besim, ağabeyleri Samim'in acı dolu durgun haline anlam vermeye çalışmış, bu yüzden yazdığı günlüğü okuyarak onu bu denli üzen ve içine kapatan kızı bulmaya çalışmışlardır. Ancak asıl neden, Mefharet'in kızı Selmin'in hamileliğinden dolayı Samim'i suçlamalarıdır çünkü Samim'in günlüğe anlattığı betimleme yeğeni ile de benzerdir. Aslında Samim Selmin'e değil, Selmin'in arkadaşı Meral'e aşiktir ve Meral'e olan bu korumacı, sabırlı, Samim'in deyişiyle *"kendisine aşktan başka bir gaye aramadığından kendi kendine yeterli gelen aşkın"* işlenişi Meral'deki iç çatışmayı yansıtmıştır. Meral, Samim'e olan duygularını kendi de anlayamamış, kendiyile ve ilerideki hayatında nasıl var olacağıyla ilgili kararsızlıklara kapılmış, güzel ve çift karakterli bir figür olarak gösterilmiştir. Madde ve ruh çatışmasının figürle özdeşleştirilmiş hali olan Meral'in, Paris'e giden Feriha'ya özenmesi onu yozlaşma ve kötü yola sürüklemiştir. Bu süreçte onu gerçek, duygusal ve doğal benliğine bağlayan Samim dışında İstanbul'da kalmasının bir sebebi kalmamıştır. Samim'in çabaları ve sabrı yeterli olmamıştır çünkü Meral'in ağabeyi Samim ile olan ilişkisini onaylamamıştır, üstelik Meral de Samim'e olan hislerinden hiçbir zaman emin değildir. Bu yüzden Meral,

leitmotive tekniğiyle aktarılan “*O benim ne-em ki?*” sorusunu tekrarlayarak Samim’le olan mesafesini pekiştirmiştir.

Toplumdaki yozlaşmalar ve iç çatışmalar, Feriha’nın yıllar sonra memleketine bir süreliğine dönmesiyle başlamıştır. Arkadaşıyla gizli gizli görüşmelere giden Meral bu buluşmaları Samim’den ve babasından saklamış ve ilk yalanlarını söylemesi birinci benliğine dönüşü açısından önemlidir. Yalan söylemek Samim’e göre en tehlikeli hareket olmuştur çünkü dünya yalancılara da doğruculara da tahammül etmemektedir, hakikati ne kadar vahşi olursa olsun engellemek yerine yalan söylemek çok tehlikeli boyutlara ulaşabilmektedir. Samim’in ikinci şüphesi de Feriha’nın maddiyata bürünmüş bir hırsı ve yaşamı olduğundan Meral’in ruhsal benliğine zarar vermesi ve onu kötü yola sürüklemesiyle Meral’in Cezmi adlı figürle sırf arabası ve birkaç kısa zamanlı görüşmede parasını esirgememesi yüzünden görüşmesiyle alevlenmiştir. Samim’in Meral’deki iç çatışmanın kendisinin sonunu hazırlayacağını bilmesi, yapıtta Simeranya adlı kitaptaki alıntılardan şu sözlerle açıklanmıştır:

“...Sana içindeki demonu keşfettirdiğim anlar oldu. Rengarenk ışıklar önünde şeytanca kıvrılışlarla oynayan ifritin bir bedeni, bir de hürriyetin bir tarihi vardır. Bedeni tabiattır... Bu serkeşlik senin felaketini hazırlıyor. Bunu sana haber vermeye mecburum fakat sen anlamayacaksın... Geride ışık çağı sanılan bir yeniden doğuşun başlangıcında, senin yarınki hareket noktalarını görüyorum. Bu, maneviliğin şimdiki bozgununu hazırlayan ahmakça bir tabiata dönüşün ilk devreleridir.” (Safa, s.30-31)

Fransa’ya Feriha ile birlikte gitme hayalleri kurmaya başlayan, tıpkı Feriha gibi toplumun ve yetiştiği yerin ahlak değerlerinin aksine sırf rahat, refah içinde bir hayat sürmek için kendisinden yaşça büyük Şükrü Bey’in metresi olmayı düşünen Meral, Samim’e bu hayallerinin nedeninin özgür olma isteği, kendini var etme düşüncesi, piyano çalıp

konservatuar okuyarak toplum baskısından ve olması gerektiği gibi düz yaşamdansa herkesten uzak, güzel, hazıra konacağı bir hayat yaşamak isteğinin olduğunu anlatmıştır. Ancak Samim gerçeklerin farkında olduğundan bu kaçışın aslında kendi birinci benliğinden ve toplumsal gerçeklerden kaçış olduğunu anlamıştır:

“Paris bunların hepsidir. Binbir renkli meçhul de. Zengin bir hayal içinde meçhul, daima malumun en korkunç rakibidir. Ben malumum...Fakat unutma ki, ben, varım, meçhul, yoktur. O, sadece olabilir, fakat olmayabilir de! Ben bir realiteyim, o bir imkandır. Bu farkı anlamayan bir aşka beni inandıramazsın.” (Safa, s.176)

Bu bölümde Meral'in, Feriha'nın meçhule atılışına olan hayranlığının, onun maddiyatçı tarafının birinci ve asıl ruhsal değerlerine zarar verebileceği tekrar vurgulanmıştır. Samim de Meral'in Feriha gibi yozlaşmasından korkmuştur. Her şeyin zıddı ile mümkün olacağını savunan Samim'in bu iç çatışmada kazanması gerekenin birinci benlik olmasını ama bunun ancak doğuştan gelen sahip olma, hükmetme, var olma, aç gözlülük gibi içgüdülerin bastırılması ya da hapsedilmesiyle mümkün olabileceğini söylemiştir. En büyük ıstırabın aşkta karşındakine güvenmemekten doğduğunu anlatan Samim'in, Feriha'nın cüretine olan hayranlığının benliğindeki ikiliğin kaçınılmaz bir sonucu olduğunu düşünmesi iç monolog anlatım tekniğiyle ele alınmıştır. Meral'in Paris'i düşünme nedeni; hürriyetlerinin olmasını, kendi kendisini bulmasını, uzamın onun tecrübelerini ve kendisine olan güvenini arttırmasını, Samim ve kendi içinde olan mücadelesindeki zevki duymasını istemesidir. Bunun yanında anlatıcıya göre dünyada zıtlıklar birbirini takip etmek yerine birbiri içinde ve aynı zamanda var olmuştur. Meral figürünün içinde bulunduğu durum onun ruhsal ve maddi benliklerinin olduğu yerde kalma veya çok uzaklara gidip yalan ama şaşalı bir Paris'te yaşama olarak iki uzamda karşılaştırılmıştır. Ona göre önemli olan ruhtur, ruhun ve sevginin duygusal doyuma ulaşması, belli olgunluğa gelmesi ve içgüdüsel ya da sonradan edinilmiş hırslardan

arınması olarak düşünölmüştür. Ruhsal varlık olarak değerdendirilen ve Meral'i kendine yakınlaştıran, onu bir nebze de olsa kötü yoldan ve yozlaşmadan koruyan benliği de birinci benliktir. İkinci benlik ise doğal içgüdülere, maddiyat, kibir, gösteriş, lüks, eğlence, cinsi azgınlıklar gibi değerler içerdığı Samim'in bilinç akışından anlaşılmaktadır ki burada Meral'in talibi Şükrü Bey'in maddi durumunu, arabalarını övmesi anlatılmıştır.

Meral'in kendisini anlayan Samim'den korkması, ancak kendisini anlamayan bireylerden de korkması, gidip gitmemek ve istedikleri konusundaki kararsızlığı bilinç akışı tekniğiyle aktarılmıştır. Bazı olaylarda Paris'in ve o hayatın onu hiç çekmediğini, bazen ise onun çocukluğundan beri Paris hayali ile yetiştirildiğini belirtmesi kişilik savaşının göstergesi olmuştur. Sonunda ise babası ile kavga eden Meral, Samim'den de Paris hayali yüzünden uzaklaşınca kaçmaya karar vermiştir. Ancak öncesinden de ipucu izlek olarak bilinen felaket onu bulmuş ve tamamen kaza sonucu bir yangın çıkarıp ölmesiyle sonuçlanmıştır. Bu ölümün arkasındaki en büyük neden, ikinci benliğin bireyde yarattığı yalnızlık ve kendini var edememe duygusu olmuştur.

Anlatıcı son değerdendirmesinde, iç çatışma içindeki bireyde, ancak birinci realitenin kırıklığıyla ikinci realitenin var oluşunun mümkün olabileceği anlatmıştır. Aslında her bireyin kendi içinde kötü niyetli ikinci benliğe sahip bir bölüm olduğu ancak bunların yok edilmesi imkansız olduğundan bir şekilde bastırıldığı ya da hapsedildiği bir dünyadan huzurun ve gerçek ruhun, sevginin bulunmasının imkanı olabileceği ele alınmıştır. Bu iç çatışmanın kısa bir açıklaması olarak "*İkincilerimize hakim olduğumuz nispette insanız.*" (Safa, s.398) gösterilmiştir. Anlatıcı okuyucuya seslenmesiyle gösterişin, kendini gösterme, kanıtlama, şan ve şöhrete erişme çabasındaki bireyin yalnızlaşması, kendine hayran, yabancı ve düşman oluşu konu edilmiş, bunca istek ve hırsının arasında sadece kendi gerçek ruhunu aramayan insana kızılmıştır. Anlatıcıya göre insanoğlunun kurtuluşu ancak maddeyi, pozitif bilimleri bir kenara bırakarak kendi iç dünyasını anlamasıyla,

kendini tanıyıp, keşfetmesiyle mümkün olabilecektir. Anlatıcı, bireyleri iç çatışmadan kurtaracak yöntemin maneviyat olduğunu, ruhsal dünya hakkında küçük düşünülmemesi gerektiğini söylemiştir.

3) Düşlenen Dünya ve Gerçek Dünya İkiliği

Peyami Safa'nın YALNIZIZ adlı yapıtında Samim'in düşünsel dünyasında yarattığı Simeranya isimli ütopya, içinde bulunulan dünya ile karşılaştırılmıştır. Simeranya'nın tanıtımı ve Samim karakterinin dünya görüşü işlenmiştir.

a) Eğitimdeki İkilik

Samim ve Besim'in bir akşam yemeği sofrasındaki tartışmasıyla Simeranya'ya ait ilk tanıtımlar olmuştur. Mefharet'in oğlu Aydın figürü üzerinden işlenen olay, Aydın'ın sürekli olarak matematik çalışması, ezber ve ders odaklı yaşaması sonucunda geçirdiği sinirsel ataklar üzerinden anlatılmıştır. Samim'e göre dünyada çok sıkı ve fazla çalışmanın verdiği stres, sağlığı hem fiziksel hem de zihinsel anlamda bozmaktadır. Hiçbir ezber bilginin düşlenen dünyada insan sağlığından önemli olmadığını söylemiştir. Simeranya adını verdiği ve yazdığı kitaptaki ütopyik yaşamda okul olmadığını ancak bu insanların kendilerini ilgi alanlarına ve yeteneklerine göre her yaşta insanı eğittiklerini anlatmıştır. Samim buradaki başka bir eğitim sistemini de açıklamıştır:

“Çocuklar ve gençler için, araştırma metotlarını gösteren kılavuz-öğretmenler vardır. Bunların vazifeleri öğretmek değil, öğrenmenin yolunu göstermektir. Çünkü Simeranya pedagojisi, insanın bütün hayatında öğrendiği şeyleri ancak kendi istediği zaman ve kendi araştırmaları neticesinde öğrendiğini bilir.” (Safa, s.42)

İçinde buldukları dünyada ise eğitim sisteminde yanlış düşüncenin olması, günlük hayatta işe yaramayan bir ezber olması kutupluluk anlatım tekniğiyle aktarılmıştır. Düşlenen dünyada

bu bilgi ve ezberin neden olduğu stresin de ortadan kalktığı işlenmiştir. Samim'in hayal ettiği Simeranya'da sınıf, ders programı, öğretmen, diploma ve profesör de yoktur.

Düşlenen dünyanın daha iyi aktarılması için felaketleri yaşayan figürler, dönemin eğitimindeki bozulmaları yansıtacak biçimde ele alınmıştır. Aydın'ın gündelik hayata dair hiçbir konuda bilgisi olmaması ve tecrübe yerine dayatılmış ve geçersiz öğretilerle donatılmış bir genç olması sistemin bozukluğunun göstergesi olmuştur.

Bu tartışmada Samim, gerçek dünyanın en büyük eksiğinin eğitimde tecrübeye yeterince önem verilmemesi ve ihtiyaca yönelik bilgiler öğrenilmemesi olduğunu belirtmiştir. Düşlenen dünyada diploma başarı, merak öğretmen, iş hayatı da mektep olarak tanımlanmıştır. Düşüncelerini bir Yahudi'nin çok yüksek bir başarıya sahip olmasına rağmen okuma bile bilmediğini söyleyerek destekleyen Samim, bu Yahudi olarak isimlendirdiği bireyin okuma bilseydi sadece tekdüze bir katip olacağını anlatmıştır. Anlattığı örneğe göre dayatılanların aksine bu Yahudi kendi iç dünyasını, birinci benliğini ve ruhsal boyutunu bulmayı hedeflemiş ve başarıya bu sayede ulaşmıştır.

İçinde bulunulan dünyanın bir başka eksik yanı ise kişiye özel değil, genel bir eğitim olması olarak ele alınması şu sözlerle eleştirilmiştir:

“Simeranya'da mesleklerini değiştirmek haklarıdır... Çünkü orada insan bir makine adam ve bir otomat değil, kabiliyetlerinin serbestçe gelişmesine her yaşta ve her meslekte imkan verilen manevi bir şahsiyettir... İnsanın kendi kendisi hakkındaki bozuk telakkisini değiştiren bir dünyaya muhtacız... Hakikatte bu öğretim usulü, bize gerçekleri ve fikirleri anlamak yerine, hazırlop bilgileri ezberlemekten başka bir şey olmayan bir papağanlık öğretiyor.”

(Safa, s.45)

Samim olaya Simeranya ideolojisiyle yaklaşmıştır. Buna göre, Aydın'ın kendini suçlamaması gerektiği, eğitim sistemini hazırlayanların suçlu olduğu anlatılmıştır. Simeranya'da çaresizlikler önünde hastalanmayan ve strese girip kendine zarar vermeyen insanların yetişeceği, isyan etmektense çözüm odaklı çalışan bireylerin olacağı, bunun da insanlara insan gözüyle bakılarak mümkün olabileceği ele alınmıştır.

b) Bilimde İkilik

Bir başka karşılaştırma ve ikilik ise, Samim'in günlüğüne yazdığı ve tamamında iç monolog anlatım tekniği kullanılmış bölümde yer almaktadır. Samim'in düşüncesinde, içinde bulunduğu gerçek dünyadaki büyük hatalardan biri de tüm bilimlerin ve bilgilerin bölümlere ayrılarak bütünün genelini gözden kaçırılmasıdır. Bu durum, bireylerin gerçek dünyada gerekli cevaplara ulaşamamalarına neden olmuş ve hiçbir hadiseyi esaslı, tam incelemeyle, doğru izah edememelerine yol açmıştır. Simeranya ilmine göre problem çözme ve sonuca ulaşmada bir şeyin içinde her şeyin mevcut olduğu unutulmamıştır. Burada Samim, insan ruhunun ve atomun bile birbiriyle olan ayrılmaz bütünü anlatmıştır. Her türlü mekanik ve nesnel boyutta değerlendirilebilecek ilmin bile maneviyat ve ruhla birbiri içinde olduğunu belirten Samim, böylece Simeranya - Düşlenen Dünya ikiliğini ortaya koymuştur.

Düşlenen dünyaya bakıldığında ise insan ruhunun karıştığı sosyal hayatta tüm zıtlıkların toparlanması ve barışması mümkün olmadığından ortaya çıkan yalan olgusu, zıtlıkların fiziksel sahada olduğu gibi incelenmesi ve gerçek dünyanın aksine oluşan zıtlıklar fayda veren bir araç olarak kullanılmasıyla giderilmiştir. Bu sonucu Samim, Aydın figürünün ağır bir hastalık tehlikesi geçirmesi ve annesinin isyanının olmasının yarattığı kutupluğu sorun olmadığını belirten bir yalanla örtmeye çalışan gerçek dünya figürü Besim ile örneklendirmiştir. Simeranya prensibinde ise olduğu gibi aktarılıp çözüm bulunması gerektiği işlenmiştir.

c) Toplumsal İkilik

Besim'in fakir-zengin toplumsal sınıflaşma üzerine olan şikayetleri, hiçbir değeri ve sosyal başarısı olmayan insanların yüksek mertebelerde refah ve para içinde olmasına karşın çok değerli katkıları olan, gerçekten çalışan değerli bireylerin yoksulluk ve hak ettiğini bulamaması olgusu üzerinden ele alınmıştır. Yaşanılan dünyadaki bu sosyal adaletsizliğin Samim'e göre çözümü, özel mülkiyet kavramını kaldırmaktansa kazancı ayarlamakla mümkün olabilmektedir. Her bireyin dünyaya kattığı değer ve başarılar farklı olduğundan liyakatla kazancın birbirine uygun düşmesiyle sosyal adalet Simeranya'da sağlanmıştır. Düşlenen ve eşitlikçi dünyada herkes hakkını almalıdır, bu da ancak kazanç ayarlaması kanununun düzeltilmesiyle, işsizliğin azaltılmasıyla ve kaçınılmaz sınıflar arası farklılıkların minimuma indirilmesiyle sağlanmıştır. *“Şahsi servetler muayyen bir haddi aşamaz.”* (Safa,s.90) . Samim, teşkilat dehasının ilerlemiş olduğu yaşanılan dünyada bile paylaşmayla ilgili sorumlulukların ve yapılan işlerin istismara uğradığını ele almıştır. Simeranya'da böyle bir yanlışlığın olmayacağını vurgulamıştır.

4) Toplum – Birey Çatışması

“Yalnızız” adlı yapıtta bireyler buldukları uzamdan daha iyi olduğunu düşündükleri bir uzamı istemişler, bu da toplumla çatışmalarına neden olmuştur. Bu özenme ve Batılılaşma çabası figürlerde hangi kültüre göre yaşayacaklarının kararsızlığına yol açmıştır. İstanbul ve Paris uzamlarının kültürel farklılığından doğan toplumsal bozukluk Selmin, Meral ve Feriha figürleri üzerinden işlenmiştir.

Selmin; başlarda çok sevdiği, ancak sonrasında sadece duygularıyla oynadığı için intikam almak istediği figürle evlenmesine izin vermediği için Mefharet'e karşı bir oyun oynamıştır. Selmin'in gayrimeşru bir çocuğa hamile olduğunu söylemesi ve babasının kim olduğu hakkında da birçok yalan uydurması üzerine, asıl amacı olan Ferhad ile evlenme isteğini

Mefharet'e kabul ettirmeye çalışmıştır. İstanbul uzamı anlayışı olarak ele alınan bu “*dedikoducu, baskıcı bir ahlak anlayışı olan ve her olay hakkında asılsız yorumu olan bireylerin*” yaşadığı yerde Selmin'in yaptığı Mefharet açısından bir felaket olmuştur. Dört aydır nişanlısından ayrı olmasına rağmen hamile kaldığı sanılan Selmin'in bu tavrı rezalet olarak nitelendirilmiştir. Sürekli olarak “herkes” dediği toplumun ne düşüneceğinin kaygısıyla yaşayan Mefharet'in aksine, Besim ve Selmin figürü İstanbul toplumunun düşüncelerini ciddiye aldığını vurgulamışlardır:

“İstanbul'da, hele bu züppe köyde herkes büyük bir mesele değildir. Bir Orta Anadolu köyünde herkes kızcağzın başına bela kesilir. Zavallıyı babasına bile vurdururlar... Fakat burada herkes, meseleyi tulumba tatlısıyla sade kahve arasında konuşur, bebeğin sarışın mı esmer mi olacağını ve kime benzeyeceğini sorarlar, geçer gider.” (Safa, s.18)

İnsanın başına gelen bu tür felaketlerin tabiata karşı gelmelerinden ve toplum ile ikiliğe girmekten olduğu Besim tarafından anlatılmıştır. Bunun yanında Mefharet, Selmin'in çocuğuna ve şüphelendiği babaya ecnebi, piç gibi lakaplar takmıştır, bu da toplumun bireyler üzerindeki baskısını göstermiştir. Selmin'in burada kendini kurtarması ve insanların ayıplamaması için Paris'e gideceğini söylemesi bu uzamın düşlenen insani değerlere sahip olduğunu anlatmıştır. Dönemin namuslu olarak nitelendirilen bir genç kızı bile bulunduğu İstanbul uzamını fazla boğucu ve baskıcı bulmuş, Paris'in bu tür olayları normalleştirdiği için daha gelişmiş bir insan seviyesine sahip olduğunu savunmuştur. Kaçışı Paris'te arayan Selmin'in bu planını Mefharet yapıt boyunca içinde bulunduğu şikayetçi, mutsuz, bıkkın, dayanamaz bir ruh haliyle karşılamıştır:

“Düşün bir kere: Anayım ben, ana. Elin gencini bana feda etmişsin, çok mu? Ben senin saadetini düşündüm de onu istemedim. Seni sevdiğine inanmıyordum... Neden bana inat olsun diye ailenin namusunu bir paralık edecek işler yaptın? Kiminle? Bari onu söyle de meraktan kurtulayım. Sonra icabına bakarız. Kimse duymaz.” (Safa, s.99)

Mefharet’in sevgi ve evlilik anlayışı da toplumun ön yargılarıyla belirlendiğinden kızının asıl sevdiği adamla evlenmesini engellemiş ve onu benliği ve toplum istekleri arasında karar vermeye zorlaması çatışmanın göstergesi olmuştur. Selmin, toplumun değerlendirmeleri ve istekleri doğrultusunda hayatını yönlendirmek istememiş ve bunun için kendi kültür ve ahlakına ters bir yalanı bile uydurmuştur. Sonrasında Selmin’le konuşan Samim, ona Fransa’ya kaçmanın sadece bir inat olduğunu, bu inadını kör ve karanlık bir benlik duygusu olarak değerlendirdiğini, söylediği yalana kendini kaptırdığından uçuruma yani düşlenen uzam olan Paris’e sürüklendiğini belirtmiştir. Ona göre, Feriha’nın da, Selmin’in de, Meral’in de Paris’e bu denli özenmesinin nedeni, en yüksek mekteplerde okumalarına karşın hayatı bilmelerine rağmen anlamamaları olmuştur. Yapıttaki bütün genç kızlar, üstelik hepsi okumuştur, Paris’e baskı yüzünden özenmişlerdir ve orayı kaçış görmüşlerdir. Onlara göre kendini var etmenin ve toplum-birey çatışmasında galip gelmenin tek yolu benliğini yaşamaktır. Anlatıcı bu konuda yaptıklarının doğru olmadığını çünkü Batılılaşma ve benlik seçiminin yanlış yapıldığını anlatmıştır. Olaylar boyunca Samim ile anlatıcının araya girerek fikirlerini öne sürdüğü bu durum, batılılaşmayı, ruhu ve benliği aramayı, gelişmeyi, özgürlüğü yanlış anlayan bu üç kadın figürü eleştirmiştir.

Toplum ve birey çatışmasının diğer bir olayı ise Feriha’nın Paris’e gitmesiyle ortaya çıkmıştır. Tüm kültürel ve ahlaki değerleri hiçe sayıp İstanbul’un sıkı toplumsal kurallarına karşı gelerek, Paris’e yaşlı bir adamın metresi olarak giden, para, şan şöhret uğruna hırslı ve açgözlü benliğini takip eden Feriha, “herkes” tarafından dışlanmış bir figür olarak ele alınmıştır. Daha okurken bile barlarda çalışan, kimsesiz, paraya ihtiyacı olan figür, çalıştığı

yerde tanıştığı kendisinden yaşça büyük, evli bir adamla Paris'e kaçmıştır. Paris uzamıyla birlikte çok değişen ve Samim'e göre yanlış Batılılaşan Feriha'nın ne olursa olsun çizdiği yolun mazeret olamayışı bu ikiliğe bir bakış açısı olmuştur. Paris'e gitmeyi ve orada kendini bulmayı çok isteyen Meral, Samim'le bu konuda pek çok defa tartışmıştır. Bu tartışmalarda, Paris uzamını yani benliklerine uygun gördükleri kültürel değerleri karşılaştırmışlardır. Meral Paris'e gitse bile, birbirlerinden kopamayacaklarını da bu diyalogda söylemişlerdir. Paris, çıldırtıcı lokaller, birinci sınıf terziler, eğlenceler, konservatuvar imkanı, para, mutluluk olarak aktarılmıştır. Piyano çalmak, kendisini güçlü ve var olmuş bir birey hissetmek isteyen, gücü ve özgürlüğü, bir başka deyişle gerçek ruhunu Paris uzamındaki çatışmasız toplum düzeninde arayan Meral, Feriha gibi dışlanmış bir figürün sözlerinden etkilenerek bu ikiliğe düşmüştür. *"Seviyorsam niçin Feriha'ya gitmek istiyorum, sevmiyorsam niçin onu düşünüyorum?"* (Safa, s.199) sorusuyla bir türlü karar veremeyen figürün buradaki Feriha'yla simgelediği toplum baskısından kaçış, Samim karakteriyle simgelediği kendi kültüründen uzaklaşamayıştır. Bu da toplum- birey çatışmasının bir örneği olmuştur. Meral, Paris'e gitmek istemediğini çünkü orada sahip olmadığı ve olamayacağı şeyleri dilediğini iç monolog tekniğiyle anlatırken aynı zamanda kendi kendine cümleleri Fransızca kurmaya başlamış, bunu da asıl benliğini buluş olarak nitelendirmiştir. Samim'i çok sevse bile ondan vazgeçerek oraya metres olarak kaçmak ve kurtulmak durumunda olduğunu anlatan Meral, bu ikiliğini de toplum ve birey çatışması içinde yaşamıştır. Meral'in bilinç akışındaki kararsız duygu değişimi, Samim'e olan tuhaf bağlılığını düşünerek sona ermiştir. Burada Samim onun birinci benliği, kendi duygu ve aslını yansıtan kişiliği olmuştur. Babasının bu kendini var etme çabasının doğrultusunda Paris'e gitmek isteyen Meral'e karşı sert ve karşı bir tepkisi olmuştur. Burada babasını denemek için, aslında gitmek istemediğini ama Feriha ve kendisini isteyen yaşlı, zengin, evli Şakir Bey ile bir seyahate çıkacağını anlatan Meral, babasının buna karşı gelmesiyle karşılaşmıştır. Bunun nedeni, tıpkı Mefharet gibi babası da "herkes" in düşündüğünü çok önemsemiştir. Toplum

baskısını, dedikoducuları eleştiren ve Feriha'nın Batılılaşmasını destekleyen Meral, babasından kesin ve toplumcu bakış açısını destekleyen bir tepki almıştır:

“O karının yüzünü görürsen bir daha benim yüzümü göremezsin... Ben mutaassıp bir baba değilim. Fakat mektebinden kaçıp bara giren, sonra da ihtiyar bir zenginin metresi olup Paris'e giden bir aşifte yalnız anasının kanına girse, yine bir şey değil.”(Safa, s.213)

Bir diğer Paris-İstanbul karşılaştırması ise Meral'in Feriha ile buluştuğunda onun kendine olan güveni ve gösterişliliği karşısındaki hayranlığıdır. Meral, batılı olmayı bakımlı ve zengin olmak zanneden Feriha'dan etkilenmiş ve onun konuşmaları, önerdikleri, yiyeşindeki ve konuşmasındaki üslubu Meral'in ikinci benliğinin ortaya çıkmasını daha çok tetiklemiş ve onunla beraber gittiği bir partide uygunsuz davranmasına neden olmuştur. Tıpkı Feriha gibi o da toplumun ahlaki değerlerinden uzaklaşarak pek çok erkekle evli olmamasına rağmen samimi olmuş, sırf gecelik eğlence, para ve görünüşteki ihtişam için alışkın olmadığı birinci benliğin peşinden gitmiştir. Sonunda Samim ve Paris'e kaçma fikrinde kararsız kalan Meral, tıpkı Samim'in dediği gibi bir felaketle karşılaşmış ve yanarak ölmüştür. Ölümünün sebebi ise toplumun kendisiyle çatışmasından ötürü aşırı bir stres ve baskı altında olması, bunun sonucunda bir dikkatsizlik sonucu kendini yakmasıdır. Anlatıcıya göre gerçek ruh bireyin içinde olduğundan, Paris uzamı da tam olarak bu çatışmayı çözümleyememiştir ve sonuca kavuşturamamıştır. Sonuç olarak bu ikilik, yapıtın genç kadınlarında bir var olamamaya ve mutsuzluğa neden olmuştur.

SONUÇ

Yapıtta işlenen tüm ikiliklerin amacı ana izlek olan madde ve ruh çatışmasını desteklemektir. Anlatıcının da sık sık anlatıma bu izlek üzerinden katıldığı yapıtta madde, bireylerin içgüdüsel davranışlarıyla özdeşleşmiş hırs ve hükmetmenin bir sembolü olmuştur. Madde kavramı figürlerin toplumla çatışmasına neden olmuş, hırsları ve her şeye sahip olma istekleri onların bulunduğu toplumla kaynaşamayıp başka kültürlere yönelmesine neden olmuştur. Bunun yanında Doğu Batı kültürünün farklılığı da figürler için bir kaçış yolu olarak gösterilmiştir. Olaylar ve figürlerin çatışmaları; maddenin, bireylerin ruhunu, diğer bir deyişle asıl olmak istediklerini, kendini bulmalarını, dünyayı ve yaşamın asıl amacını anlamalarını körelttiğini göstermiştir. İdealize edilen dünya, tensel ve tinsel yönleriyle de okuyucuya Simeranya kurgusundan sunulmuştur. Yaşamdaki asıl amacın bireyin ruhsal ve manevi dünyasının özünü bulmak olduğu, böylece bireylerin daha mutlu, özgün, dingin ve çevresiyle (toplumla) uyumlu, huzurlu yaşamasının mümkün olacağı anlatılmıştır. Anlatıcı, okuyucuyla iletişime geçmiş ve kendi özünü ve iyi benliğini buldurmasını sağlamıştır. Çatışmaların toplumdaki olumsuz etkisi felaketlere ve karmaşalara yol açmış ve bunun çözümünün kişinin kendi özüne inmesiyle işlenmiştir.

KAYNAKÇA

Safa, Peyami, Yalnızız, Ötüken Yayınları, Yayın Numarası: 76